

ԱՅԼԵՒԱՅԼ**ՄԻԻԹԱՐԵԱՆ ՍՔԱՌՈՏ ԽՈՒՄԲԸ**

ԲԵՐԱ. ՍԱԳՐԳ-ԱՂԱՃ

Ձինադադարէն տարի մ'անցած էր: Հայ սքառուտական համախմբուեալները, կեդրոնները, տակաւ առ տակաւ իրենց վրայէն թօթափելով փութկոտ ու հրապուրիչ երեւնալու ջանքը, որ անկեղծօրէն խօսելով, ցուցամոլութեան կ'երթար, հաստատ հիմերու վրայ ամրապնդուած ըլլօրէն վերակազմուեցան: Ըսենք և զարմանալին, հակառակ՝ այն թերութեան, անմիաբանութեան, որ մեր զագային հոգեբանութիւնը համարուած է, անոնք ապահովեցին մի կեդրոն, մի վարչութիւն, ու վերջապէս միութիւնը՝ Հ. Մ. Բ. Մ. «Հայ Մարմնամարզական Ընդհանուոր Միութիւն» անուան ներքեւ:

Այդ միութիւնը նիւթական և բարոյական ահագին խոշընդոտներու բախեցաւ: Սակայն անծանոթութիւնը երիտասարդութիւնը՝ անվհատ դիմագրաւեց. այդ ոյժը լաւ ըմբռնած է, որ այս Միութիւնը պիտի տեղծէ ապագայ ընդհանուոր Միութեան կորիզը:

Հայ որբանոցներ մահաւանդ, և վարժարաններ, սիրով փարեցան միութեան զօրը ամրացընելու գործին. մարզական այս շարժումը կրթական և դատարարական սկզբունքները զօրացընելէն զատ, կորովամիտ, նկարագրի տէր՝ տիպար անծանոթութիւններ կերտելէն զատ, մեր ամէն խաւերուն մէջ եղբայրակցութեան անկեղծ հոգին բորբոքելու պատճառէ պիտի ըլլար:

Բերայի Միութեաններուն ինչու ուշանայինք ձայնակցելու հայ եղբայրներուն, և կազմակերպելու Մարզական Միութեան գործը մեր դպրոցին մէջ եւս: Որով 1921ի Մայիսին մէջ, խորհրդակցելէն ետք Բերայի Սկստական Բ. Մասնաճիւղին հետ, ձեռնարկեցինք Բերայի վարժարանի մէջ Սքառուտ ըլլալ փափագող աշակերտները արձանագրել:

Փախի մ'օրուան մէջ՝ Միութեան Երասուտ խումբը, որ Բերայի Բ. Մասնաճիւղի վեցերորդ խումբ՝ անուան կրեց, արդէն ձեւացած էր: Բերայի Մասնաճիւղին վարչի տնօրէնը, Պ. Յրէնքեան, ազնուութիւնը ունեցաւ աջակցելու մեր ձեռնարկին, մահաւանդ Միութեան խումբը յանձնելով կարող ձեռքի մը, որուն՝ Պոլսոյ սքառուտական Միութեան մէջ ցոյց տուած անծանոթութիւնը ամէն զովեստի արժանի է: Վե-

ցերորդ խումբը ուրախ է ուրեմն, որ իրեն կազմակերպիչ և խմբապետ ունեցաւ Պ. Մկրտիչ Մալը՝ մահան պէս լուրջ ու անձնաւոր մարդիկ մը, որ երկու ամսուան մէջ եռանդուն դուռը խումբին սքառուտները խանդավառեց, մարգեց ունեցող, և խումբը այդ կարճ ժամանակին մէջ պատրաստուած՝ նորընծայի քննութիւնները տուաւ յաջողութեամբ:

Սակայն, զուարթ կը սպասէր Միութեան խումբը՝ այդ պահուն, որ պիտի նուիրաւ կանացներ իր սքառուտի կազմակերպութեան գոյութիւնը. — Երբովի հանդէսին: Եւ այդ սպասուած հանդիսաւոր օրը հեռու չէր:

Ցուլիս ամիսը (1921) Բերայի Միութեան վարժարանիս՝ գողտրիկ, խանդոտ ու յուզիչ յիշատակներէն մին եղաւ: Ամսոյն 5ի կէսօրը աշակերտաց ծնողք հաւաքուած էին վարժարանիս սրահին մէջ՝ իրենց զաւակաց տարուան մ'աշխատութեան արդիւնքը մօտէն տեսնելու և հրճուելու:

Կը նախագահէր Արհ. Գեղայ. Նազեան, ներկայութեամբ Միութեանի Միաբանութեան բոլոր Մեծաւոր շայրերուն:

Թատերաբեմի վարագոյրը կը բացուի: Հոն կը ներկայանան աշակերտներ, որ ծափերու թափին ու հրճուալից ականարկներու շողիւնին ներքեւ՝ զուարճալի մենախօսութիւններ և ոտանաւորներ կ'արտասանեն: Պատանին Պ. Գասպարեան՝ (Վարժարանի) «Ը՛հաւորդի կ'անցնի»՝ կուռ ու կորովի արտասանութեամբ կը պատկերացնէ. ներկաները կը սարսուսան Պ. Վ. Գավաֆեան Ֆրանսերէն զուարճալի մենախօսութեամբ՝ աւելումը կը զուարթացնէ, մահաւանդ պատանին Աշուրմանեան՝ Բնագործի վերջ՝ մենախօսութեամբ մը ծափեր կը խլէ: Վարժարանիս աշակերտներէն կազմակերպուած նուագախումբը՝ զոր պատրաստեց Պ. Բ. Բոսպլըզեան՝ հսկող ուսուցիչը վարժարանիս, ցոյց կու տայ անոնց պատանի հոգոյն դէպի ազնուական արուեստ ունեցած թղիղը: Մահաւանդ Պ. Է. Սարաֆեան, զեղարուեստի հոգոյն մէջ թափանցող կորովի մտքի մը յատկութիւնը կը ցուցնէ:

Փոփոխ և ողորդիչ տեսարաններէն ետք, վարժարանիս Ուսումնապետը կարդաց տարեկան տեղեկատուութիւնը և ապա Տեսուչ Վարժապետը Վ. Հ. Վ. Հացունի, յետ շնորհակալութիւն յայտնելու ներկաներուն, պարգեց անոնց Միութեան վարժարանիս ունեցած նպատակը, ու շնչտեց ծնողաց՝ դպրոցական դատարարական սատարելու իրենց պարտականութիւնը, և քաջակերպ աշակերտները: Հուսկ Աւստիապետը

Նախագահը, ներկաներու ուշադիր ունկնդրութեան ներքեւ, սրտեռանդն ու կորովի խօսքերով դրուստեց՝ Մխիթարեան Վարժարաններուն ազգին մատուցած ծառայութիւնը, յորդորեց ծնողքը իրենց զաւակները փոխանակ օտար ձեռքերու վստահելու՝ յանձնել Մխիթարեան փորձառու և անձնանուէր հոգածութեան, և այսպէս բուռն ծափերու մէջ աւարտեց իր խօսքը:

Հանդէսը աւարտած կը կարծուէր, մէյ մ'ալ յանկարծ ներկաները անակնկալի մ'առջնե գլուխուցան: Տասնուպից համազգեստաւոր աւուրջ ու

նիքը, այսպէս ողջունելով վերածնած Հայաստանը և իրեն կորիւնները: Աքառուները բարեւի կեցած էին՝ երբ խումբը մինչ կը հնչեցնէր Անահայր ջիգ մի դրօշը, խումբին դրօշը կարմիր կապոյտը պարզուեցաւ: Խնկոյն սրահը թնդաց, հռագոյնները ծածանեցան: Արահին հսկող Մխիթարայ արձանը կարծես դրդողեցաւ, ժպտեցաւ: Իր զաւակներուն հրեռանքէն մարմնացաւ:

Բազմութիւնը գունէն գուրս ելած ատեն՝ իրաւուն ուրախակցութիւններ յայտնելով կը մնկնէր:

Բերայի Մխիթարեան վեցերորդ խումբը

զուարթ պատանիներ՝ գրաւեցին բեմին առաջը: Անոնցմէ իւրացանչիւրը՝ այգ համազգեստին ներքեւ՝ կարծես ուրոյն յատկանշանական կորովի նկարագիր մը զգեցած էր: Կը յիշեցնէին անոնք՝ աղետալի անցեալի մը վաղորդայնը, և ժպտուն ապագայի մը արշալոյսը:

Նորակազմ Մխիթարեան Աքառու խումբն էր այդ, որ կը փափագէր Գեղք. Նախագահին ու Վերապատուելի Հայրերուն ձեռքէն ընդունիլ իր խումբին նշանադրումը և իր դրօշակը ներկա, յացնող կապոյտ կարմիր ուսնոցները, որոնք Աքառուտին նուիրական նշաններն են:

Միափերու տարաք մ'ողջունեց զիրենք: Համառօտ տեղեկատուութեամբ պարզուեցաւ քառուտիզմին նպատակը և անոր դաստիարակութեան համար անհրաժեշտ օժանդակութիւնը: Երբ նշանակեալու բաշխումն աւարտեցաւ, աշակերտաց խմբերգը բուռն խանդավառութեամբ երգեց Մեր Հայրեն:

Մխիթարեան ասպատակախումբը՝ 1921ի իր ամառնային առաջին բանակումն ըրաւ Քաղկեդոնի Մխիթարեան Որբանոցի ծովահայեաց պարտէզին մէջ, եղևիններու խնկարոյր ստուռնի ներքեւ, Վարժարայի պատմական կղզիներուն ու Ֆանարաքիի դաւարագեղ փարօսին դիմաց:

Խումբը իր օրակարգն ունէր՝ որուն համեմատ պիտի շարժէր օրուան մէջ: Փոխն ի փոխ քառուտներ կը պատրաստէին խումբին օրուան նախաճաշը, ճաշն ու ընթրիքը: Իրենց շատ հաճելի զբաղումն էր աս: Ամէն առտու բանակավայրի յարգարարւմ՝ կ'ըլլար, այնպէս որ դիտող աչք մը պիտի զարմանար վրաններուն շուրջ տիրող կարգ-չկանոնը, ժիր ու գուրգուրացող ձեռքերու խնամքը տեսնելով, որ անշուշտ պատիւ կը բերէր հոն ծածանող կապոյտ կարմիր դրօշակին և հռագունեանին:

Բացօթեայ կենսոյ վայելքը անելի եռանդ ու հոգի ներշնչած էր պատանի խումբին. անոր զուարթ խաղերի ու աղաղակները զուարթացուցին նաև Մօտայի այդ գեղեցիկ ամայութիւնը: Աքառուտ խումբին ամենամեծ հաճոյքն էր՝ առտուն կանուխ վրաններէն դուրս նետուել խմբովին՝ կապուտակ ակփներուն մէջ վազելու համար, Լոգանքի այդ պահուն, պիտի ըսեմ որ աշխարհ իրեն համար զոյութիւն չունէր: Օրուան մէջ շուէտական և սքառուտական մարզանքներէն զատ, սքառտները թէ՛ գիտական և թէ՛ բարոյական դաստիարակութիւններ ունէին:

Ախոս որ համախմբումի այդ վայելքը երկար պիտի չտևէր: Խումբը տասն օր միայն վրանաբնակ ապրեցաւ: Այդ կարճ ժամանակին մէջ ծնողք ևս այցելեցին իրենց զաւակներուն բանակավայրը ու հոն տիրող զուարթ ընկերութիւնը, և կարգ կանոնը տեսնելով շատ զոհ մնացին:

Սեպտեմբեր 3ի առտուն Մխիթարեան խումբը, վերջին ողջոյնը տալով իր գեղեցիկ բանակավայրին և Որբանոցի վեր. Հայրերուն կը մեկնէր Բերա:

Ներկայիս վեցերորդ խումբը շատ անելի ուրախ է, Եւսեբելով որ ուրիշ Մխիթարեան խումբ

Բիրայի Սքառուտական Բ. Մասմաճիղի Մխիթարեան վեցերորդ խումբը
(իր զուարթ ժամանցի պահուն)

Աքառուտի կենսոյն ամենէն յատկանշական և ամենէն նուիրական մէկ զբօսանքն է՝ աստեղագարդ երկնքի ներքև, խարոյկի մը շուրջ բոլորուած ժամանցը, որ կը յիշեցնէ հովուական անմեղ կենսոյ: Եղբայրսիրութեան, ընկերութեան հոգին՝ այդ ճարճատող խարոյկին շուրջ կարծես անելի կ'արծաթծի, անելի կ'ամրապնդի: Եղևիներուն ներքև, գիշերային լուսթեան մէջ, բոցին շուրջը ոգևորուած զուարթութիւնը անքան հրապուրիչ էր, որ Որբանոցի վեր. Հայրերը ամէն գիշեր կ'այցելէին բանակավայրը՝ վայելելու համար խարոյկի բոցերուն պէս վառվողուն զուարթութիւնը ու հրճուանքը սքառուտի կենսոյն:

մ'ևս կազմակերպուեցաւ. Քաղկեդոնի Մխիթարեան Որբանոցի որբերուն և ցերեկեայ աշակերտաց խումբը, Հոս ևս Պ. Մ. Մայրմեան շխնայեց իր անձնանուէր աշակցութիւնը. և շնորհիւ իր ջանքերուն՝ քիչ ատենուան մէջ երևան եկան բազմաթիւ սքառտներ: Կը յուսանք որ Բերայի ու Քաղկեդոնի Մխիթարեան եղբայր խումբերը իրենց կարգապահութեամբ, իրենց մարզական ոգևորվ պիտի ըլլան տիպար խումբեր, նկարագրի տէր և կորովամիտ անհատներ պատրաստելով իրենց շարքերուն մէջ:

Հ. Թ. Բ.